

Muz., 2021(62): 2-12
Rocznik, eISSN 2391-4815

data przyjęcia – 01.2021
data recenzji – 01.2021
data akceptacji – 01.2021
DOI: 10.5604/01.3001.0014.7368

ELI BROAD I JEGO DZIEŁO – MUZEUM THE BROAD W LOS ANGELES

ELI BROAD AND HIS WORK: THE BROAD MUSEUM IN LOS ANGELES

Anna Jasińska

Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego
ORCID 0000-0002-4769-4340

Artur Jasiński

Wydział Architektury i Sztuk Pięknych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ORCID 0000-0002-5285-8143

Abstract: In the paper the profile and activity of Eli Broad is presented; an American entrepreneur, collector, philanthropist, Broad is one of the wealthiest individuals in the world who has allocated most of his assets to charity. His collecting passion climaxed in The Broad Museum of modern art designed by the New York architects Diller Scofidio

+ Renfro, and opened in September 2015 in Downtown Los Angeles.

Not only has Eli Broad funded the museum bearing his own name and numerous other buildings designed by the most outstanding modern architects, but many other museum institutions are indebted to this charity.

Keywords: Eli Broad, collecting, charity, modern art, museum architecture.

Eli Broad, magnat finansowy i znany kolekcjoner sztuki współczesnej, rozpoczął swoją karierę w typowo amerykański sposób, dorabiając w czasach studenckich jako komiwojażer. Z czasem stał się jednym z najbogatszych ludzi na świecie, z majątkiem szacowanym na 7 miliardów dolarów. Zwieńczeniem jego pasji kolekcjonerskiej jest The Broad – muzeum w centrum Los Angeles otwarte we wrześniu 2015 roku. E. Broad, niczym współczesny Cosimo de' Medici, kontynuuje tradycję wielkich kolekcjonerów amerykańskich przeznaczających swoje fortuny na budowę prywatnych kolekcji, które z czasem stają się własnością publiczną. Ufundował nie tylko muzeum swojego imienia i wiele innych budowli projektowanych przez najwybitniejszych

współczesnych architektów, lecz także liczne instytucje muzealne zawdzięczają swoje istnienie jego filantropii.

Przedsiębiorca, kolekcjoner i filantrop

Eli Broad urodził się w 1933 r. w Nowym Jorku, w rodzinie żydowskich imigrantów pochodzących z Litwy. Jego ojciec był malarzem pokojowym, matka krawcową. Kiedy miał 6 lat, rodzina przeprowadziła się do Detroit. W 1954 r. ukończył z wyróżnieniem Uniwersytet Stanowy Michigan, specjalizując się w księgowości i ekonomii. Tego samego roku poślubił 18-letnią Edythe (Edye) Lawson, z którą potem dzielił życie i pasję kolekcjonerską. Początkowo pracował jako księgowy w małej

1. Eli i Edye Broad w hallu swojej rezydencji w Brentwood, w tle obraz Roberta Rauschenberga *Bez tytułu* (1954), <https://www.architecturaldigest.com/story/edythe-eli-broad-brentwood-home-article>

1. Eli and Edye Broad in the hall of their Brentwood residence, with Robert Rauschenberg's painting *Untitled* (1954) in the background, <https://www.architecturaldigest.com/story/edythe-eli-broad-brentwood-home-article>

firmie budowlanej Donalda Bruce'a Kaufmana, wkrótce potem został jego współnikiem. Na fali powojennej *prosperity* ich tanie, produkowane seryjnie domy pozbawione piwnic, z otwartą wiatą zamiast garażu, sprzedawały się znakomicie. Biznes budowlany rozwinął się z czasem w firmę KB Homes, jedną z największych firm deweloperskich na rynku amerykańskim. W 1971 r. Broad zakupił za 52 miliony dolarów rodzinny fundusz inwestycyjny Sun Life Insurance, który przekształcił w giganta ubezpieczeniowego SunAmerica, w którym przez kolejne 28 lat pełnił funkcję prezesa. W 1999 r. SunAmerica została sprzedana firmie ubezpieczeniowej AIG za kwotę 18 mln USD. Eli Broad przeszedł wówczas na emeryturę, oddając się kolekcjonerstwu i filantropii. W 2010 r. małżonkowie Broad przystąpili do organizacji The Giving Pledge, której członkowie zobowiązują się do przekazania co najmniej połowy swojego majątku na cele dobroczynne. W 2012 r. ukazała się bestsellerowa książka Elia Broada *The Art of Being Unreasonable: Lessons in Unconventional Thinking*¹. Działalność dobroczynna małżeństwa Broad obejmowała wiele dziedzin życia – wspomagali badania medyczne, szkolnictwo oraz liczne instytucje kultury i sztuki. Na cele publiczne przeznaczili ponad 4 miliardy dolarów, czyli większość zgromadzonego przez siebie majątku.

Eli i Edythe Broad zainteresowali się sztuką w latach 70. XX wieku. Początki kolekcji były dość konwencjonalne. Ich pierwszym nabytkiem był rysunek Van Gogha pochodzący z 1888 r., potem nabyli dzieła Matisse'a i Modiglianiego. Przetłomczy moment nadszedł w 1974 r., kiedy kupili obraz olejny Joana Miró zatytułowany *Painting*. Płótno to zwróciło uwagę kolekcjonerów na sztukę współczesną, a także wykształciło charakterystyczną dla Elia Broada postawę – przed zakupem kolejnego dzieła studiował całą literaturę poświęconą

interesującemu go w danej chwili artyście. Wkrótce małżonkowie skierowali swoją uwagę ku sztuce amerykańskiej, nabyli dzieła Marka Rothko, Morrisa Louisa i Helen Frankenthaler. Rysunek Van Gogha został sprzedany, aby sfinansować zakup obrazu Roberta Rauschenberga *Untitled* z 1954 r., obecnie jednego z najważniejszych dzieł w ich kolekcji. W 1978 r. nabyli od lokalnego marszanda Jamesa Corcorana namalowany trzy lata wcześniej obraz Jaspera Johnsa *Untitled* i w ślad za nim kolejne dzieła tego artysty².

W latach 80. Broadowie byli już w pełni ukształtowanymi kolekcjonerami, koncentrowali się na sztuce powstającej „tu i teraz”. Gromadzili wszystkie dostępne im prace wybranych współczesnych artystów amerykańskich, takich jak: Jasper Johns, Cindy Sherman, Andy Warhol, Roy Lichtenstein i Jeff Koons. W 1984 r. założyli The Broad Art Foundation, kolekcję sztuki nowoczesnej o unikalnym profilu. Jej zbiory tworzą rodzaj „biblioteki dzieł sztuki”³, z której obiekty wypożyczane są czasowo do innych muzeów i instytucji. Założeniem programowym jest chronologiczny podział kolekcji. Wcześniejsze dzieła, pochodzące z lat 60. i 70., wchodzą w skład zbiorów prywatnych i są w większości eksponowane w rezydencjach małżeństwa Broad, zaś dzieła z późniejszego okresu zasilają zbiory fundacji⁴. Ponadto Eli Broad stworzył dwie kolekcje korporacyjne: Kaufman and Broad Collection (obecnie KB Home) oraz SunAmerica Collection (obecnie AIG), obie specjalizujące się w sztuce południowej Kalifornii.

Przez 40 lat małżonkowie Broad zbierali dzieła sztuki współczesnej z przeświadczeniem, że najwybitniejsze kolekcje stworzone zostały z tych, które powstawały w czasach formowania danej kolekcji. Przez ostatnie 25 lat ich

2. Joan Miró, *Obraz* (1933), The Broad Collection, <https://www.thebroad.org/art/joan-miró/painting-march-13-1933>

2. Joan Miró, *Painting* (1933), The Broad Collection, <https://www.thebroad.org/art/joan-miró/painting-march-13-1933>

3. Jasper Johns, *Bez tytułu* (1975), <https://www.thebroad.org/art/jasper-johns/untitled-83>

3. Jasper Johns, *Untitled* (1975), <https://www.thebroad.org/art/jasper-johns/untitled-8>

doradczynią artystyczną była Joanne Heyler, obecna dyrektor The Broad Museum. Kolekcja muzealna liczy ponad 2000 obiektów, prezentuje prace ponad 200 artystów, wśród nich dzieła najwybitniejszych amerykańskich twórców, m.in. Jaspiera Johnsa, Cindy Sherman, Andy'ego Warhola, Roya Lichtensteina, Jean-Michela Basquiata, Roberta Rauschenberga i Jeffa Koonsa. Działająca od 1984 r. The Broad Art Foundation, która jest nazywana *lending library of art*, już ponad 8000 razy wypożyczyła nieodpłatnie dzieła sztuki do blisko 500 instytucji: bibliotek, uniwersytetów i placówek muzealnych⁵. *Kolekcjonerstwo nie polega na kupowaniu dzieł sztuki. Kolekcjonerstwo to ciągła nauka, to spotkania z artystami, to śledzenie kultury z perspektywy innej, niż widzą ją bankierzy inwestycyjni* – mówi Eli Broad⁶. *Życie jest bogatsze, jeśli wiesz je wśród marzycieli* – dopowiada Edye Broad⁷.

Eli Broad jest członkiem rad nadzorczych wielu szacownych instytucji muzealnych, m.in. Museum of Contemporary Art w Los Angeles, Museum of Modern Art w Nowym Jorku i Smithsonian Institution w Waszyngtonie. Jest kawalerem Legii Honorowej i posiadaczem Carnegie Medal of Philanthropy. Jednak jest coś fascynująco niekoherentnego pomiędzy jego publicznym wizerunkiem – kostywnego, nienagannie ubranego tradycjonalisty i twardego przedsiębiorcy oglądającego z wszystkich stron każdego wydawanego dolara, a jego zwariowaną, barwną, i niespójną kolekcją awangardowej sztuki oraz ekstrawaganckimi budynkami, które zostały wzniesione za jego pieniądze.

4. Rezydencja w Brentwood zbudowana wg koncepcji Franka Gehry'ego, sfinalizowana przez architektów z firmy Langdon Wilson, <http://www.usmodernist.org/gehry.htm>

4. Brentwood residence built after Frank Gehry's concept, finalized by Langdon Wilson Company architects, <http://www.usmodernist.org/gehry.htm>

Patron nowoczesnej architektury

W 1963 r. małżonkowie Broad przenieśli się z Detroit do Los Angeles, gdzie zamieszkali w dzielnicy Brentwood położonej na wzgórzach pomiędzy Santa Monica i Beverly Hills. Na początku lat 90. kupili tam dużą posiadłość z zamiarem budowy rezydencji, która pomieści także ich kolekcję sztuki. Jej projekt zlecieli Frankowi Gehry'emu, kalifornijskiemu architektowi, znajdującemu się wówczas u progu wielkiej, międzynarodowej kariery. Jednak po opracowaniu wstępnej koncepcji sfrustrowany Gehry odstąpił od zlecenia, tłumacząc się ciągłymi konfliktami ze swoim klientem, który – usiłując kontrolować koszty inwestycji – ingerował w każdy detal projektu. Na podstawie rekomendacji Gehry'ego projekt dokończyła lokalna firma Langdon Wilson⁸. Mimo tej zamiany architektura budynku nadal niesie niezatarte piętno autorskiego stylu Franka Gehry'ego – świadczą o tym zarówno rzeźbiarskie, rozsypane po stoku bryły, ekspresywnie ukształtowane wnętrza, jak i wijące się formy metalowych dachów. Pomieszczenia mieszkalne wypełnia kolekcja dzieł współczesnych artystów amerykańskich. Są tu płótna Jaspiera Johnsa, Cya Twomblya, Roberta Rauschenberga,

Andy'ego Warhola i Roya Lichtensteina oraz rzeźby Alberto Giacomettiego, Alexandra Caldera i Jeffa Koonsa. W ogrodach stoją dzieła Picassa i Davida Smitha. Obok rezydencji ustawiona została monumentalna, ważąca 60 ton, rzeźba Richarda Serra. Na pytanie, jak zostanie ona dostarczona i zamontowana, słynny marszand Larry Gagosian, który pośredniczył w jej nabyciu, odpowiedział: *No problem. Richard ciqgle to robi* – i dlatego artysta i właściciele zdecydowali nazwać ją *No Problem*.

W 1979 r. Eli Broad został prezesem komitetu zbierającego środki na budowę Museum of Contemporary Art (MOCA) Los Angeles. W roku 1984 negocjował zakup 80 dzieł z kolekcji włoskiego bankiera Giuseppe Panzy, której nabycie osadziło nową instytucję na światowej mapie muzealnej. Autorem projektu architektonicznego tego śródmiejskiego muzeum, położonego przy Grand Avenue, był światowej klasy japoński architekt Arata Isozaki. Muzeum zostało otwarte w 1986 roku.

W latach 1999–2006 małżonkowie Broad sfinansowali odbudowę zniszczonego podczas trzęsienia ziemi skrzydła stanowego Uniwersytetu w Los Angeles (UCLA). Obiekt, o powierzchni kilkunastu tysięcy metrów kwadratowych, odbudowany i rozbudowany wg projektu Richarda Meiera, jest teraz siedzibą wydziałów artystycznych i został nazwany – dla uczczenia fundatorów odbudowy – UCLA Eli & Edythe Broad Art Center.

Do kolejnego spotkania Elia Broada i Franka Gehry'ego doszło kilka lat później, podczas przygotowywania planów Walt Disney Concert Hall – największego projektu milenijnego

5. Salon z ekspresyjnie ukształtowanym metalowym dachem, na ścianach obrazy: Jaspiera Johnsa *Flaga* (1967), Roberta Rauschenberga drukowany jedwab z podobizną Johna F. Kennedy'ego (1963), po prawej rzeźba *Esowata winorośl* Alexandra Caldera (1946), w środku rzeźba *Głowa – hełm nr 3* Henry'ego Moore'a (1960), <https://www.architecturaldigest.com/story/edythe-eli-broad-brentwood-home-article>

5. Living room with expressively shaped metal roof featuring paintings on the walls: *Flag* (1967) by Jasper Johns, printed silk with John F. Kennedy's likeness by Robert Rauschenberg (1963); on the right, *The S-Shaped Vine* by Alexander Calder (1946); in the middle, the sculpture *Helmet Head No. 3* by Henry Moore (1960), <https://www.architecturaldigest.com/story/edythe-eli-broad-brentwood-home-article>

6. Museum of Contemporary Art (MOCA), proj. Arata Isozaki (1986)

6. Museum of Contemporary Art (MOCA), design Arata Isozaki (1986)

7. Walt Disney Concert Hall, proj. Frank Gehry (2003)

7. Walt Disney Concert Hall, design Frank Gehry (2003)

w centrum Los Angeles. Eli Broad pomógł wówczas zgromadzić 220 milionów dolarów, dzięki którym budowla została otwarta w 2003 roku. I tu nie obyło się bez spięć, w rozwiązaniu konfliktów narastających pomiędzy Broadem a Gehrym pośredniczyć musiała korporacja Disneya. W budynku, który został okrzyknięty architektonicznym arcydziełem, mieści się obecnie siedziba Filharmonii Los Angeles.

W latach 2006–2008 Eli Broad przeznaczył 50 milionów dolarów na wzniesienie Broad Contemporary Art Museum, które obecnie jest jedną z części wielkiego kompleksu Los Angeles County Museum of Art (BCAM at LACMA). Architektem wybranym do realizacji przedsięwzięcia został Renzo Piano. I tu ujawnił się trudny charakter Elia Broada, który – zgodnie z maksymą swojej książki – zachowywał się „niekonwencjonalnie” i żądał, aby świat dostosował się do jego wymagań, a nie on do rzeczywistości. Nie obyło się bez spięć i konfliktów dotyczących formy budynku i budżetu inwestycji. Nowe skrzydło LACMA, noszące imię fundatora, zostało otwarte w lutym 2008 roku. Obiekt ten przypomina ogromny silos pokryty szedowym dachem o misternej konstrukcji (znak firmowy Piano). Do wejścia zlokalizowanego na poziomie

3. piętra zwiedzających prowadzą zewnętrzne schody ruchome. Doświetlona górnym światłem galeria o powierzchni ok. 6000 m² jest największą, pozbawioną wewnętrznych słupów, halą muzealną w Stanach Zjednoczonych, dostosowaną do ekspozycji wielkowskalarowych dzieł sztuki współczesnej⁹. Przed frontem ustawiono monumentalną rzeźbę Richarda Serry *The Band* (2006).

W roku 2012 otwarte zostało Broad Art Museum w Michigan State University (Broad MSU), dar Broada dla jego macierzystej uczelni. Autorem projektu była Zaha Hadid. Ekspresyjnie ukształtowana bryła budynku, pokryta taflami szkła i stali nierdzewnej, silnie kontrastuje z tradycyjną ceglana architekturą otaczającego ją kampusu wzniesionego w stylu neogotyckim. Na program obiektu o powierzchni ponad 4000 m² składają się: przestrzeń ekspozycyjna, skrzydło edukacyjne, pracownia graficzna, kawiarnia i plenerowa ekspozycja rzeźb. Budżet inwestycji wyniósł 40 milionów dolarów, z czego 28 milionów pokryła darowizna małżeństwa Broad¹⁰.

The Broad – architektura i zbiory

W 2009 roku, kiedy kolekcja szalenie wypełniła trzy domy Broadów i pięć magazynów, małżonkowie zdali sobie sprawę z tego, że nadszedł czas, aby zbudować dla niej odpowiednie muzeum. Kierując się sugestią Antonio Villagorosa – ówczesnego burmistrza Los Angeles – wybrano lokalizację przy śródmiejskiej Grand Avenue, pomiędzy ikonicznym Walt Disney Concert Hall a położonym naprzeciw Museum of Contemporary Art (MOCA). Tym samym Eli Broad, który partycypował w budowie tych trzech obiektów tworzących obecnie śródmiejską dzielnicę kultury¹¹, przyczynił się do rewitalizacji Bunker Hill – biurowego centrum Los Angeles, cierpiącego na znany syndrom śródmieście amerykańskich miast, które pustoszały w weekendy. Do niedawna w sobotnie popołudnia na ulicach i parkingach Bunker Hill hulał wiatr, a wokół wieżowców, na wypielegnowanych trawnikach, spotkać można było tylko koczujących tu bezdomnych.

W 2010 r. zorganizowano międzynarodowy konkurs

8. Broad Art Museum w Michigan State University, proj. Zaha Hadid (2012), <https://www.inexhibit.com/case-studies/eli-edythe-broad-art-museum-michigan-state-university-zaha-hadid/>

8. Broad Art Museum at Michigan State University, design Zaha Hadid (2012), <https://www.inexhibit.com/case-studies/eli-edythe-broad-art-museum-michigan-state-university-zaha-hadid/>

9. Na pierwszym planie Muzeum The Broad, proj. Diller Scofidio + Renfro (2015), w głębi po prawej Walt Disney Concert Hall

9. The Broad Museum in the foreground, design Diller Scofidio + Renfro (2015), Walt Disney Concert Hall in the background to the right

architektoniczny. Do udziału zaproszono same gwiazdy: japońską pracownię SANAA, Foreign Office Architects (FOA) z Londynu, „latającego Holendra” – Rema Koolhaasa i jego pracownię OMA, szwajcarski duet Herzog & De Meuron oraz Christiana de Portzamparca z Francji. Konkurs wygrała amerykańska pracownia Diller Scofidio + Renfro, sławna dzięki realizacji High Line – napowietrznego parku założonego w Nowym Jorku, na starym wiadukcie kolejowym w zachodniej części Manhattanu. Istotą konkursowego pomysłu było podkreślenie roli rotacyjnego magazynu sztuki – charakterystycznej cechy, która zawsze wyróżniała kolekcję małżeństwa Broad. W tradycyjnych muzeach magazyny są ukryte przed wzrokiem zwiedzających, najczęściej lokalizuje się je w piwnicach lub na zapleczu. Tymczasem architekci z pracowni Diller Scofidio + Renfro umieścili magazyny na najważniejszym 1. piętrze, na *piano nobile* – i każdy odwiedzający muzeum The Broad może do nich zaglądnąć, wjeżdżając windą z poziomu parteru na 2. piętro, na którym prezentowana jest stała ekspozycja. Także klatka schodowa, którą wychodzą zwiedzający, posiada podesty i otwory okienne, przez które można oglądać obiekty stojące na półkach i regałach. Tym samym magazyn stał się sercem budynku, a górny poziom wystawowy otrzymał dużą powierzchnię dachu ukształtowanego bez podpór oraz wspinał się, rozproszone, górne oświetlenie. To właśnie detal ażurowej powłoki wykonanej z betonowych prefabrykatów definiuje charakterystyczną materię i formę budynku, który doczekał się już wielu zdrobniałych przezwisk, takich jak „koralowiec”, „gąbka”, „woalka”, „kurtyna” czy „tarka do sera”.

Ażurowe przegrody, z których zbudowane zostały ściany i dach budynku, uformowano w taki sposób, aby do wnętrza wpuszczać światło dzienne, ale skutecznie odcinać bezpośrednie promieniowanie słoneczne. Dzięki programom komputerowym, analizującym położenie słońca w różnych godzinach i porach roku, możliwym stało się precyzyjne

10. Detal ażurowego stropu doświetlającego wnętrza górnej galerii

10. Detail of openwork ceiling shading light onto the upper gallery interior

11. Hall wejściowy i ruchome schody prowadzące do górnej galerii, po lewej stalowa rzeźba Jeffa Koonsa *Kiepenkerl* (1987)

11. Entrance lobby and escalator leading to the upper gallery, on the left, steel sculpture *Kiepenkerl* by Jeff Koons (1987)

12. Wnętrze górnej galerii ze stałą ekspozycją malarstwa i rzeźby

12. Interior of the upper gallery with permanent painting and sculpture display

13. Cy Twombly, *Madame D'O* (1999), *Nad Morzem Jońskim* (1988) i *Zjednoczeni* (2000–2009)

13. Cy Twombly, *Madame D'O* (1999), *By the Ionian Sea* (1988), and *United* (2000–2009)

14. Jeff Koons, *Tulipany* (1995–2004)

14. Jeff Koons, *Tulips* (1995–2004)

15. John Baldessari, *Rady dla artystów, którzy chcą sprzedać swoje dzieła* (1966–1968) i *Widz musi* (1967–1968)

15. John Baldessari, *Tips for Artists Who Want to Sell* (1966–1968) i *The Spectator Is Compelled* (1967–1968)

16. Robert Therrien, *Pod stołem* (1994)

16. Robert Therrien, *Under the Table* (1994)

17. Jenny Saville, *Strategia* (1970)

17. Jenny Saville, *Strategy* (1970)

wyznaczenie geometrii sferycznych otworów, przez które światło przenika do wnętrza. Porowata powłoka atrakcyjnie cieniuje się w ostry, kalifornijski słońcu, a na narożnikach budynku betonowa „kurtyna” podnosi się zapraszającym gestem. Hall wejściowy nakryty jest łupinowym sklepieniem o porowatej fakturze i ciemnej barwie, przez co przypomina jaskinię. W sklepieniu wydrążony jest otwór, do którego wnika wstęga ruchomych schodów. Całość jest nieco tajemnicza, monochromatyczna, dzięki czemu przyjemnie różni się od przesyconych ostrym światłem i żywym kolorem ulic Los Angeles. Tu zwiedzający mogą wyraźnie odczuć podstawowy koncept przestrzenny muzeum – masywna bryła magazynu jest w nim ustawiona niczym skarbiec (*the vault*), a ażurowa powłoka budynku otacza go niczym kurtyna (*the veil*)¹². Wjazd do górnych sal ekspozycyjnych przypomina przemieszczanie się przez tunel, który wyprowadza widzów ku jasnym galeriom. To przejście z mroku w jasność ma oczywiście symboliczne znaczenie, jako pewien rodzaj oczyszczenia, przygotowania do odbioru sztuki i iluminacji, która powinna spłynąć na widza. I tak rzeczywiście jest, sensoryczne wrażenie jasności jest dominujące.

Na parterze budynku znajduje się kilka sal, w których prezentowane są wystawy czasowe. Główny, górny poziom ekspozycyjny o powierzchni ok. 3500 m², zajmuje wystawa stała. Składa się na nią blisko 200 prac, w tym: 35 dzieł Jeffa Koonsa, 42 Jaspera Johnsa, 124 Cindy Sherman, 28 Andy’ego Warhola, 19 Cya Twomblya, 14 Damiana Hirsta, 13 Roberta Rauschenberga i 33 Roya Lichtensteina. Centralne miejsce w galerii poświęcone jest monumentalnym pracom rzeźbiarskim Jeffa Koonsa, eksponowane są tu słynne *Tulipany* i *Balonowy Pies*. Ekspozycja żyje, dzieła na niej prezentowane są rotowane, a kolekcja muzealna stale rośnie zasilana nowymi zakupami.

Muzeum The Broad formułuje swoją misję jako *rozpowszechnianie i udostępnianie swojej kolekcji sztuki współczesnej jak najszerszemu kręgowi odbiorców poprzez organizację wystaw i wypożyczanie posiadanych dzieł innym muzeom i instytucjom na całym świecie. Zadaniem muzeum jest wzbogacać, prowokować, inspirować i upowszechniać sztukę naszych czasów. Temu celowi służyć ma budowa*

*dynamicznej kolekcji, stanowiącej reprezentację twórczości najbardziej wpływowych artystów naszej ery, a także programowa działalność edukacyjna i publiczna*¹³.

W przeciwieństwie do wielu współczesnych, wielkich i wielofunkcyjnych budynków muzealnych The Broad jest stosunkowo małe, i przez to kameralne. Nie ma w nim dodatkowych funkcji – audytorium, restauracji¹⁴, tarasów widokowych czy ośrodka szkolno-edukacyjnego. Jedynym ustępstwem na rzecz wygody odwiedzających jest kilkupoziomowy garaż podziemny (jesteśmy przecież w Los Angeles!) i niewielki sklepik muzealny zlokalizowany na parterze. Dzięki temu silnie odczuwalne jest jego ideowe przesłanie – ważna jest tu tylko sztuka prezentowana na wystawie i w rotacyjnym magazynie. Nic innego nie rozprasza uwagi zwiedzających. Wstęp do muzeum jest bezpłatny, w pierwszym roku działalności odwiedziło go ponad półtora miliona osób.

***

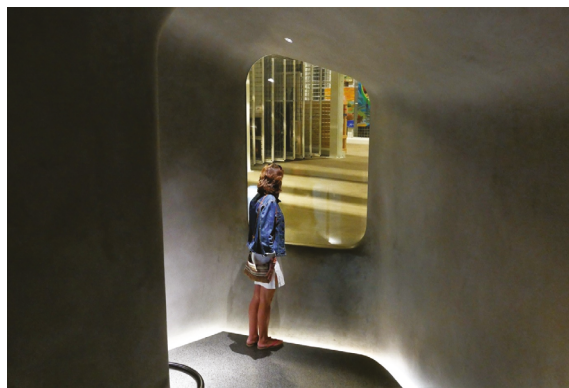
Będąc w Los Angeles, nie sposób nie zauważyć nowych muzeów i monumentalnych gmachów publicznych, do powstania których walenie przyczynił się Eli Broad. Obok The Broad Museum są to: Walt Disney Concert Hall Franka Gehry’ego, Los Angeles Country Museum of Art (LACMA) Renzo Piano, centrum sztuki University of California (UCLA) Richarda Meiera, plac przed siedzibą Wydziału Transportu projektu Thoma Mayne’a oraz kompleks kulturalny w Santa Monica College. Eli Broad twierdzi, że *Los Angeles stała się światową stolicą sztuki nowoczesnej. Obok Londynu, Nowego Jorku i Paryża, jest obecnie jednym z czterech globalnych centrów kultury*¹⁵. Do tego dzieła wniósł swój wielki, osobisty wkład, a wespół z kilkoma innymi współczesnymi kolekcjonerami: Davidem Geffenem (The Geffen Contemporary at MOCA, 1996), Armandem Hammerem (Hammer Museum, 1990) i Nortonem Simonem (Norton Simon Museum, 1974) przyczynił się do powstania fenomenu określonego jako „złoty wiek kalifornijskiego kolekcjonerstwa”.

W październiku 2017 r. Eli Broad ogłosił, że z powodu złego stanu zdrowia wycofuje się z życia publicznego i rezygnuje z działalności filantropijnej.

18. Schody i winda, które prowadzą zwiedzających przez magazyn

18. Staircase and lift leading visitors through the storeroom

19. Wgląd do przestrzeni magazynu z głównej klatki schodowej

19. Glimpse into storage space from the main staircase

(Fot. 6, 7, 9-19 – A. Jasiński)

Strzeszczenie: W artykule omówiona została sylwetka i działalność Elia Broada, amerykańskiego przedsiębiorcy, kolekcjonera i filantropa, jednego z najbogatszych ludzi na świecie, który większość swojego majątku przeznaczył na cele dobroczynne. Zwieńczeniem jego pasji kolekcjonerskiej jest otwarte we wrześniu 2015 r. muzeum sztuki nowoczesnej The Broad, wzniesione w centrum Los Angeles,

które zostało zaprojektowane przez znaną nowojorską pracownię Diller Scofidio + Renfro.

Eli Broad ufundował nie tylko muzeum swojego imienia i wiele innych budowli projektowanych przez najwybitniejszych współczesnych architektów, także liczne instytucje muzealne zawdzięczają swoje istnienie jego filantropii.

Słowa kluczowe: Eli Broad, kolekcjonerstwo, filantropia, sztuka nowoczesna, architektura muzeów.

Przypisy

- ¹ E. Broad, *The Art of Being Unreasonable: Lessons in Unconventional Thinking*, Wiley and Sons, New York 2012.
- ² J. Stourton, *Great Collectors of Our Time. Art Collecting Since 1945*, Scala, London 2007, s. 184.
- ³ J. Heyler, *Introduction*, w: *The Broad. Art Museum Designed by Diller Scofidio + Renfro*, J. Heyler, E. Schad, C. Beck (ed.), DelMonico Books/Prestel, Munich-London-New York 2015, s. 63.
- ⁴ J. Stourton, *Great Collectors of...*, s. 182.
- ⁵ J. Heyler, *Introduction...*, s. 63.
- ⁶ R. Mayer, *A Frank Gehry – Designed Brentwood Estate with a Museum-Worthy Art Collection*, "Architectural Digest" August 2015, www.architecturaldigest.com/story/edythe-eli-broad-brentwood-home-article [dostęp: 15.02.2019].
- ⁷ M. Watts, R. Davis, *The Broad Way*, "Christie's Magazine" May 2016, <https://www.christies.com/features/The-Broad-Museum-Los-Angeles-Interview-7318-1.aspx> [dostęp: 15.02.2019].
- ⁸ R. Mayer, *A Frank Gehry...*
- ⁹ P. Jodido, *Piano. Renzo Piano Building Workshop Compete Works 1966—Today*, Taschen, Köln 2014, s. 521.
- ¹⁰ *Eli and Edythe Broad Art Museum at Michigan State University*, <https://www.inexhibit.com/mymuseum/msu-broad-museum-michigan-state-university-zaha-hadid/> [dostęp: 17.02.2019].
- ¹¹ Oprócz trzech wymienionych obiektów w sąsiedztwie znajdują się też: Centrum Muzyki (Welton Becket, 1967), Szkoła artystyczna (Coop Himmelb(l)au) i katedra Our Lady of the Angels (Rafael Moneo, 2002).
- ¹² J. Heyler, *Introduction...*, s. 67.
- ¹³ The Broad Mission Statement, <https://www.thebroad.org/about/mission-statement>
- ¹⁴ W bezpośrednim sąsiedztwie muzeum Fundacja The Broad wniosła w 2015 r. pawilon mieszczący luksusową restaurację „Otium” zaprojektowaną przez Osvaldo Maiozzi'ego.
- ¹⁵ A. Nagourney, A. Popescu, *Eli Broad, Patron of Los Angeles, to Step Down From His Philanthropy*, "The New York Times" 12.10.2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/12/arts/eli-broad-foremost-patron-of-los-angeles-to-step-down-from-his-philanthropy.html> [dostęp: 17.02.2019].

Bibliografia

- Broad E., *The Art of Being Unreasonable: Lessons in Unconventional Thinking*, Wiley and Sons, New York 2012.
- Jodido P., *Piano. Renzo Piano Building Workshop Compete Works 1966—Today*, Taschen, Köln 2014.
- Mayer R., *A Frank Gehry – Designed Brentwood Estate with a Museum-Worthy Art Collection*, "Architectural Digest" August 2015, www.architecturaldigest.com/story/edythe-eli-broad-brentwood-home-article
- Nagourney A., Popescu A., *Eli Broad, Patron of Los Angeles, to Step Down From His Philanthropy*, "The New York Times" 12.10.2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/12/arts/eli-broad-foremost-patron-of-los-angeles-to-step-down-from-his-philanthropy.html>
- Stourton J., *Great Collectors of Our Time. Art Collecting Since 1945*, Scala, London 2007.
- The Broad. Art Museum Designed by Diller Scofidio + Renfro*, Heyler J., Schad E., Beck C. (ed.), DelMonico Books-Prestel, Munich-London-New York 2015.
- Watts M., Davis R., *The Broad Way*, "Christie's Magazine" May 2016, <https://www.christies.com/features/The-Broad-Museum-Los-Angeles-Interview-7318-1.aspx>

dr Anna Jasińska

Historyk sztuki, kustosz Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego; zajmuje się kolekcją malarstwa w zbiorach Collegium Maius; główne pole zainteresowań to zbiór portretów profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego, od XVI w. do czasów współczesnych, tworzący jedyną tego typu galerię portretową w Polsce.

dr hab. inż. arch., prof. ucz. Artur Jasiński

Profesor na Wydziale Architektury i Sztuk Pięknych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie; praktykujący architekt, dyrektor biura architektonicznego Artur Jasiński i Wspólnicy, laureat nagród i wyróżnień w ponad 30 konkursach architektonicznych, autor wielu budynków użyteczności publicznej; główne zainteresowania naukowe i publikacje dotyczą wpływu współczesnych procesów cywilizacyjnych i modernizacyjnych na urbanistykę, architekturę i praktykę zawodową architekta.

Word count: 3 340; **Tables:** –; **Figures:** 19; **References:** 15

Received: 01.2021; **Reviewed:** 01.2021; **Accepted:** 01.2021; **Published:** 02.2021

DOI: 10.5604/01.3001.0014.7368

Copyright©: Some rights reserved: National Institute for Museums and Public Collections. Published by Index Copernicus Sp. z o.o.

This material is available under the Creative Commons – Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). The full terms of this license are available on: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Jasińska A., Jasiński A.; ELI BROAD I JEGO DZIEŁO – MUZEUM THE BROAD W LOS ANGELES. *Muz.*, 2021(62): 2-12

Table of contents 2021: <https://muzealnictworocznik.com/issue/13664>